

Hulâsatu İlmi'l-Vaz'

Vaz İlmi: Kavramlar, Konular

Yûsuf Nasr ed-Dicvî

Çeviren
Sahip Aktaş

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 86

Kitap Adı: Hulâsatu İlmi'l-Vaz' -Vaz İlmi: Kavramlar, Konular-

Book Title: Hulâsatu 'İlmi'l-Vad'

-The Essence of the Science of Positing: Concepts and Subjects-

Yazar | Author: Yûsuf Nasr ed-Dicvî

Çeviren | Translator: Sahip Aktaş | orcid: 0000-0001-5715-7832

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak 2026 | January 2026

Yayın Dili | Language: Türkçe & Arapça | Turkish & Arabic

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 102

E-ISBN: 978-625-5959-83-6

Atıf Bilgisi | Cite as: ed-Dicvî, Yusuf Nasr. *Hulâsatu İlmi'l-Vaz' -Vaz İlmi:*

Kavramlar, Konular-, çev. Sahip Aktaş, Bursa: DTA Yayıncılık, 2026.

1. Belağat | Balâğhah
2. Vaaz İlmi | Preaching Science
3. Hitabet | Oratory

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout

Samet Torun - Ahmet Tunçdemir

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.
Without the permission of the publishing company, the whole or
part of the book cannot be printed, published, reproduced or
distributed electronically, mechanically or through photocopying.

Hulâsatu İlmi'l-Vaz'

Vaz İlmi: Kavramlar, Konular

Yûsuf Nasr ed-Dicvî

Çeviren
Sahip Aktaş

Bursa 2026

Çeviren Hakkında / About the Translator

Sahip Aktaş

1980 yılında Bingöl'ün Solhan ilçesinde doğdu. 1996 yılında Tunceli Pertek İmam Lisesinden, 2002 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2004-2013 yılları arasında MEB'e bağlı çeşitli kurumlarda çalıştı. 2013 yılında Bingöl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagâtı Anabilim dalında Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2015 yılında Bingöl Üniversitesi SBE'nde Arap Dili ve Belagâtı Anabilim Dalında "Arap Edebiyatında Makale ve Temaları ('Abbâs Mahmûd el- 'Akkâd Örneği)" adlı tez çalışmasıyla Yüksek Lisansını tamamladı. 2019 yılında Bingöl Üniversitesi SBE'nde Arap Dili ve Belagâtı Anabilim Dalında "Yûsuf b. Hüseyin el-Kirmâstî'nin Hayatı, Eserleri ve el-Muntehab Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili" adlı tez çalışmasıyla doktorasını tamamladı. Halen aynı üniversitede çalışma hayatına devam etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı: Kur'an Kelimeleri Ansiklopedisi Projesinde madde yazarlığı yaptı. Arap Dili ve Belagâtı alanında yayınlanmış kitap ve kitap bölümleri bulunan yazarın, ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmış makaleleri ve bildirileri bulunmaktadır.

He was born in 1980 in the Solhan district of Bingöl. He graduated from Tunceli Pertek İmam Hatip High School in 1996 and from Uludağ University, Faculty of Theology in 2002. He worked in various schools affiliated with the Ministry of National Education between 2004 and 2013. In 2013, he began working as a Research Assistant in the Department of Arabic Language and Rhetoric at the Faculty of Theology, Bingöl University. In 2015, he completed his master's degree at the Institute of Social Sciences of Bingöl University, in the Department of Arabic Language and Rhetoric, with a thesis titled "The Essay and Its Themes in Arabic Literature (The Sample of 'Abbâs Maḥmûd al-'Akkâd)." In 2019, he completed his PhD at the same institute and department with a dissertation titled "Yousuf b. Ḥussain al-Kirmâstî's Life, Works and Critical Edition and Analysis of His al-Muntakhab." He is currently continuing his academic career at the same university. He contributed as an author to the "Encyclopedia of Qur'anic Words" project by the Presidency of Religious Affairs. The author has published books and book chapters in the field of Arabic Language and Rhetoric, as well as articles and papers published in national and international peer-reviewed journals.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Giriş.....	13
1. Vaz'ın Kısımları	15
Birinci Taksim: 1.1. Lafız Açısından Vaz'	15
1.1.1. Şahsî Vaz'	15
1.1.2. Nev'î Vaz'	17
İkinci Taksim: 1.2. Delâlet Açısından Vaz'	23
1.2.1. Tahkîkî Vaz'	23
1.2.2. Te'vîlî Vaz'	23
Üçüncü Taksim: 1.3. Anlam Açısından Vaz'	27
1.3.1. Özel Mevdû' leh Özel Vaz'	27
1.3.2. Genel Mevdû' leh Genel Vaz'	27
1.3.3. Özel Mevdû' leh Genel Vaz'	29
Dördüncü Taksim: 1.4. Medlûl Açısından Vaz'	39
1.4.1. Küllî/Tümel Anlama Delâlet Eden Lafızlar	39
1.4.2. Cüz'î/Tikel Anlama Delâlet Eden Lafızlar	39
1.4.2. Cüzî/Tikel Anlama Delâlet Eden Lafızlar	57
2. Ma'rife ve Nekre İsimler	61
2.1. Marife İsimler	61
2.1.1. Zamirler, İşaret İsimleri ve Mevsûl İsimler	61
2.1.2. Kişi ve Cins Özel İsimler	63
2.1.3. Lâm-ı Tarif Alanlar ve Münâdâ	63
2.1.4. İzafet Terkipleri	65
2.2. Nekre İsimler	65
3. İkîl, Çoğul, Musağğar ve Mensup İsimler	67
4. Anlam Bakımından Vaz'ı Tartışılanlar	71
4.1. Harf	71
4.2. Mevsûl İsim	77
4.3. İşaret İsmi	77
4.4. Zamir	79

5. Eşsiz Bir Özet	81
6. Tamamlayıcı Faydalar	89
6.1. Birinci Fayda	89
6.2. İkinci Fayda:	91
6.3. Üçüncü Fayda	97
6.4. Dördüncü Fayda	97
6.5. Beşinci Fayda	99

ÇEVİRENİN ÖN SÖZÜ

İnsanoğlunu diğer varlıklardan farklı kılan en önemli yönlerinden biri meramını lafızlar aracılığıyla anlatabilmesidir. Nitekim klasik ilim geleneğinde insana dair yapılan tanımlarda nâtık/konuşabilen özelliğinin ayırt edici bir özellik olarak (fasl) yer verilmiştir. Konuşmanın gerçekleşebilmesi, lafızların zihinde karşılık bulan anlamlarla ilişkilendirilmesine bağlıdır. “وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا / Allah Adem’e (as) isimlerin tamamını öğretti” ayetiyle bir yönüyle bu gerçeğe ışık tutulmuştur. Bu olgu, lisani ve İslami ilimlerde lafzın bir anlama tahsisi olarak ifade edilen vaz’ kavramıyla karşılanmıştır. Vaz’ olgusu ve ona ilişkin konular vaz’ ilminin çerçevesini belirleyerek teşekkülüne yol açmıştır. Bu yüzden lafzın anlamını konu edinen; anlamın hakikat ve mecâz boyutlarını belirlemeye, lafzı müsterek, müteradif, umum-husus gibi kategoriler altında tasnif etmeyi çalışan başta fıkıh usulü, tefsir, belâgat ve mantık olmak üzere lisani ve İslami ilimler için vaz’ ilmi, ihmal edilmeyecek bir ilmi disiplin niteliği taşımaktadır. Ayrıca vaz’ ilminin, lafız-anlam (gösteren-gösterilen) ilişkisi, anlamın sabitliği veya değişkenliği, dil ile gerçeklik arasındaki aracılık gibi konulardaki rolü, çağdaş anlam teorileriyle karşılaştırıldığında ilim geleneğimizde dil merkezli bir epistemoloji ve hermenötik ilginin çok erken dönemlerden itibaren var olmuştur.

Vaz’ ilmi, söz konusu işlev ve öneminden dolayı düşünce geleneğinde önemli yer teşkil etmiştir. ‘Aduddîn el-Îcî (ö. 756/1355) ile birlikte müstakil bir ilim/bilim haline gelen vaz’ ilmi, tarihsel süreçte kavram, konu ve tartışmalı meselelerini incelemeye yönelik zengin bir ilmi mirasın ve literatürün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu ilmi mirasın önemli eserlerinden biri de şüphesiz yakın dönem alimlerinden Yûsuf Nasr ed-Dicvî (ö. 1946) tarafından kaleme alınan Hulâsatu İlmi’l-Vaz’ adlı eserdir. Dicvî’nin eserinin, yakın

dönemde yazılmış olması ve bunun bir sonucu olarak da bu ilmin bütün konularını sistematik bir şekilde ve tartışmalarıyla yer vermiş olması onu son derece değerli kılmaktadır. Dicvî eserinde sadece vaz' ilminin konularını ve tartışmalarını betimlemekle kalmamış aynı zamanda tartışmaların arka planına ve tartışmalara dair kendi düşüncesine de yer vermiştir.

Eserin kısaca değinilen söz konusu öneminden dolayı Türkçe'ye çevrilmesi tarafımızdan önemsenmiş ve bu ilmi öğrenmek isteyenler için temel başvuru kaynaklarından biri olacağı düşünülmüştür. Eser çevrilirken bazen anlamı daha iyi yansıtmak adına birebir çeviri yerine, kısmen yorum-çeviri yöntemi benimsenmiştir. Metinde geçen anlamı daha belirgin hale getirmek için metin akışını bozmama ve çeviri sınırlarını zorlamama düşüncesiyle dipnotlar aracılığıyla çeşitli açıklama ve örneklerle yer verilmiştir. Müellife ait dipnotlarla karışmaması için de ona ait olanlar "m" harfi ile sembolize edilmiştir.

Bu vesile ile eseri Arapça-Türkçe karşılaştırmalı bir şekilde okuyup katkı sunan değerli meslektaşım Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BEDEVA'ya ve kendisinden vaz' ilmi dersleri alma fırsatı bulduğum kıymetli hocam Prof. Dr. İbrahim ÖZDEMİR'e teşekkür ediyorum.

Sahip Aktaş
Bingöl - 2026

Eseri;

*beni yetiřtiren anne-babama,
hayatıma anlam katan eşim ve çocuklarıma,
yetişmemde katkısı olan hocalarıma,
hayatını inandıklarına adayanlara,
varlığıyla ufuk olanlara,
duruřuyla küresel ölçekte iz bırakanlara*

ithaf ediyorum.